

KIRJALLISUUTTA

Johtolankoja jäljittämässä

Christian Ahlström, *Looking for Leads. Shipwrecks of the past revealed by contemporary documents and the archaeological record*. Suomalaisen tiedeakatemian toimituksia. Sarja Humaniora, nide 284. Helsinki 1997.

Christian Ahlström esitti 1995 Tukholman yliopiston arkeologian laitoksessa väitöskirjansa *Spår av hav, yxa och penna. Historiska sjöolyckor i Östersjön avspeglade i marinarkeologiskt källmaterial* (Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk utgivna av Finska Vetenskaps-Societeten 148. Helsingfors 1995). Englanninkielinen laitos on esipuheita ja muutamia liitteiden vähäisiä eroavuuksia lukuunottamatta sama teos. Kirjoittajan alkusanojen mukaan tämä on tarkoitettu kansainväliselle lukijakunnalle, mutta kotimaisten ja pohjoismaisten asiansharrastajien kannalta olisi ollut paikallaan edes jossakin muodossa viitata kirjojen asiasisällön identtisytyteen.

Jo Suomen meriarkeologian alkeisiin perehdyttäessä Christian Ahlströmin nimi tulee tämän tästä vastaan merialueittemme muutamien merkittävimpien hylkyjen esittelyn yhteydessä. Hänen arkistotutkimustensa kautta nimettömät hyltyt ovat saaneet nimen ja kytkentänsä historiallisiin yhteyksiin. Tämän kirjan päämääräksi hän määrittelee identifiointityössä esiin tulevien tulkintaongelmien ratkaisemisen käytettäessä yhdessä kirjallista ja esineellistä lähdemateriaalia – unohtamatta hyllyistä ja niiden sisällöstä tehtävien luonnontieteellisten analyysien merkitystä.

Kirjan kahdessa ensimmäisessä luvussa tekijä motivoi ja viittoittaa hylkyjen identifioinnissa käyttämässä tutkimusreitistön, esittää sille metodisen perustan ja perustelun. Lähtökohtana hän kertoo ne peruseikat, joilla Itämeren alueen meriarkeologian harrastajia – etenkin sukeltavia – muistetaan tämän tästä innostaa: Itämeressä puisten laivojen hylty säilyvät poikkeuksellisen hyvin, sillä täällä eivät veden alhaisen suolapitoisuuden takia viihdy valtamerissä yleiset puuainesta syövät eliöt eikä korroosiokaan jäydä laivojen metalliosia täällä niin tehokkaasti kuin suolaisemmissa vesissä. Näiden poikkeuksellisen suotuisten tekijöiden veroiseksi etuudeksi Ahlström nostaa pohjoismaisen byrokratian oivan hedelmän: kattavan ja hyvin hoidetun arkistolaitoksen. Pääasialliseksi tarkastelualueekseen Ahlström rajaa Ruotsin valtakuntaan, sen lainsäädännön ja hallintojärjestelmän piiriin 1600-luvulta 1800-luvulle kuuluneet Itämeren rannikot. Eriyisäseman saa kuitenkin Tanskan hallinnassa olleen Juutinrauman tullinkannosta kertynyt arkistoaines, joka sisältää 360 vuoden ajalta – vuoteen 1857 asti – tiedot Itämeren saapuneesta ja lähteneestä laivallien teestä.

Kaksi seuraavaa lukua on omistettu perusteelliselle selonteolle Ruotsin merkantilismin kauden ja vapauden ajan, 1600–1700-lukujen, hallintojärjestelmästä ja sen ansiosta kertyneestä moninaisesta, erityisesti merenkulkuun liittyvästä arkistoaineksestä. Selvityksiä tulevat niin merellisten asioiden käsittelyssä asiakirjoja tuottaneet viranomaiset kuin ne nykyiset ruotsalaiset ja suomalaiset arkistot, joissa näitä asiakirjoja säilytetään.

Näiden tutkimusmenetelmää ja käytettävää lähdeaineistoa käsittelevien teoreettisten kappaleiden jälkeen käydään käytännön sovellutuksiin. Meriarkeologisten kaivaus- ym. dokumentointitulosten ja arkistolähteistä etsittyjen tietojen yhdisteleminen ja tulkinta hylkyjen identifioimiseksi testataan kuudessa esimerkkitapauksessa. Nämä ovat kolme Tukholman läheisille merialueille uponnutta kauppalaivaa vuosilta 1709, 1754 ja 1845, Itämeren länsikolkassa 1813 uponnut ruotsalainen sotalaiva sekä kaksi Suomen vesille haaksirikkoutunutta Pietariin matkalla ollutta kauppalaivaa vuosilta 1747 (Borstön Sankt Mikael) ja 1784 (Jussarön Graf Nikita).

Kunkin testitapauksen yhteydessä käydään lyhyesti läpi löytöpaikka, hyllyn mitat ja muut ulkoiset ominaisuudet, mahdollinen lasti ja irtaimet löydöt, sekä näiden avulla hahmoteltu hyllyn ajoitus ja muut rajaukset. Esimerkit ovat aiemmin, muutamit useassakin yhteydessä julkaistuja hylkyjä, mutta tässä arkistoaineiston esittely ja asiakirjatietojen vertailu hylkyä koskeviin havaintoihin saa yksityiskohtaisen käsitteilyn. On kiehtovaa todeta, kuinka suhteellisen vähäisenkin asiakirjoista tavattu detalji tai hyllystä löytynyt esine sulkee pois osan tarjolla olleista ratkaisuvaihtoehdoista ja johtaa askel askeleelta kohti hyllyn identifiointia. Myös tunnistuksen kannalta umpikujaan johtaneiden johtolankojen seuraaminen osoittautuu mielekkääksi, hyllyn ja sen edustaman aikakauden mikrohistoriaan näköaloja aukovaksi tieksi.

Esitetyt kuusi esimerkitapausta todistavat Ahlströmin identifointimenetelmän toimivuuden. Vrouw Marian hyllyn löytyminen kesällä 1999 osoitti hänen jo vuosikymmeniä sitten aloittamiensa arkistotutkimusten tuottavan tuloksia myös toiseen suuntaan – hylkyjen etsimiseen – sovellettuna ja toi komean uuden sulan hänen meriarkeologin tohtorinhattuunsa.

Aimo Kehusmaa